چۆنێتی باوەڕبونی موسڵمان
بە قەدەر

بەشێک لەکتێبی (**پوختەیەك لە بیروباوەڕی ئیسلامەتی**)

نووسینی

شێخ محمد صالح العثيمين

وەرگێڕانی

مامۆستا محمد عبد الرحمن لطيف

==

لەبڵاوکراوەکانی

ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەکان

ba8.org

walamakan.com

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ

بسم الله الرحمن الرحيم

* **پێشەکی** :

إنَّ الْحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِن شُرُوْرِ أَنْفُسِنا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلا هَادِيَ لَهُ .

وَأَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِيْكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ١٠٢﴾ [آل عمران].

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ١﴾ [النساء] .

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ٧٠ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ٧١﴾ [الأحزاب] .

أَمَّا بَعْدُ :فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيْثِ كِتَابُ اللهِ وَخَيْرَ الهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ) وَشَرَّ الأُمُوْرِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ وَكُلَّ ضَلالَةٍ فِي النَّارِ .

باوەڕبوون بە قەدەر

قەدەر : بريتی‌يە لە ئەندازەگيری خوای گەورە بۆ بونەوەران ، بە پێی زانستی پێش وەختی بۆ ئەو ئەندازەگيريە ، وە بەو شێوەيەی كە دانايی خوا خواستويەتی .

وە **باوەڕبوون بە قەدەر چوار بوار دەگرێتەوە** :

يەكەم : باوەڕبوون بەوەی كە خوای گەورە زانايە بە هەموو شتێك ، بە گشتی و بە ووردیش ، بە هەميشەيی و هەتاهەتاييش ، جا ئەمە لەوانەدا كە پەيوەنديیان بە كردارەكانی خواوە هەبێت يان بە كردارەكانی بەندەكانيەوە هەبێت يەكسانن .

دووەم : باوەڕبوون بەوەی كە خوای گەورە ئەو زانيارييانەی نووسيوەتەوە لە نێو كتێبی پارێزراودا (اللوح المحفوظ) ، وە سەبارەت بەم دوو بوارە خوای گەورە فەرموويەتی : ﴿أَلَمۡ تَعۡلَمۡ أَنَّ ٱللَّهَ يَعۡلَمُ مَا فِي ٱلسَّمَآءِ وَٱلۡأَرۡضِۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَٰبٍۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ٧٠﴾ [الحج] .

واتە : ئایا نەت زانیوە کە بەڕاستی خوا زانا و ئاگادارە بە هەموو ئەو شتانەی لە نێو ئاسمان و زەویدایە ، بەڕاستی ئەمە لە کتێبی (لوح المحفوظ)دایە ، بەڕاستی ئەمە بە لای خواوە ئاسانە .

وە لە (صحیح مسلم)دا لە (عبد الله بن عمرو بن العاص)ەوە (رضي الله عنهما) **فەرموویەتی : بیستم پێغەمبەری خوا** (ﷺ) **دەیفەرموو** : ((كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلاَئِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ))[20] .

واتە : خوا چارەنووسی دروستکراوەکانی نووسیوە پێش ئەوەی ئاسمانەکان و زەوی دروست بکات بە پەنجا هەزار ساڵ .

سێیەم : باوەڕبوون بەوەی کە هەموو ڕووداوەکان (ئەو شتانەی کە دەبن) ڕوونادەن و نابن ئیللا بە ویستی خوای گەورە نەبێت ، جا چ ئەوە لەو شتانەدا بێت کە پەیوەندیان هەیە بە کرداری خواوە یان پەیوەندیان هەیە بە کرداری دروستکراوەکانەوە یەکسانن ، خوای گەورە سەبارەت بەوەی کە پەیوەندی بە کرداری خۆیەوە هەیە فەرموویەتی : ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ ﴿٦٨﴾﴾ [القصص] .

واتە : وە پەروەردگارت ئەوەی کە ویستی لـێی ببێـت دروستی دەکات و ئەوەش هەڵدەبژێرێت کە ویستی لێیەتی .

وە فەرموویەتی : ﴿وَيَفْعَلُ ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾﴾ [إبراهيم] .

واتە : خوا ئەوەی کە ویستی لـێی ببێت دەیکات .

وە فەرموویەتی : ﴿ هُوَ ٱلَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى ٱلْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ ﴿٦﴾﴾ [آل عمران] .

واتە : خوا ئەو کەسەیە کە شێوەتان دیاری دەکات لە مناڵدانی دایکاندا بەو شێوازەی کە ویستی لـێی ببێت .

وە خوای گەورە سەبارەت بەوەی کە پەیوەندی بە کرداری دروستکراوەکانەوە هەیە فەرموویەتی : ﴿وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَٰتَلُوكُمْ ۚ ﴿٩٠﴾﴾ [النساء] .

---

[20] رواه مسلم ، كتاب القدر ، باب حجاج آدم وموسى عليهما السلام ، رقم : (٦٦٩٠) .

واتە : وە ئەگەر خوا ویستی لـێ ببێت ئەوا بێباوەڕەکان دەسـەڵاتدار دەکات بە سەرتانـەوە و ئەنـجا لەگەڵـتاندا دەجەنگان .

وە فەرموویەتی :﴿وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١١٢﴾﴾ [الأنعام] .

واتە : وە ئەگەر پەروەردگارت ویستی لـێ ببێت ئەوا ئەو کارانەیان نەدەکرد ، بۆیە تۆ وازبێنە لە خۆیان و لەوەش کە هەڵیدەبەستن .

چوارەم : باوەڕبوون بەوەی کە هەموو بونەوەر و ڕووداوەکان (ئەو شتانەی کە دەبن) دروستکراوی خوای گەورەن بە خوودی خۆیان و سیفەتەکانیان و جموجوڵیانیشەوە ، خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾﴾ [الزمر] .

واتە : خوا بەدیهێنەر و دروستکاری هەموو شتێکە ، وە بەسەر هەموو شتێکەوە وەکیلە .

وە خوای پاک و بێکەم وکوڕی فەرموویەتی : ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾﴾ [الفرقان] .

واتە : وە خوا هەموو شتێکی دروست کردووە و ئەندازەشی بۆ داناوە .

وە خوای گەورە سەبارەت بە پێغەمبەر ئیبراهیم (عليه الصلاة والسلام) کە بە گەلەکەیی وتوە : فەرموویەتی : ﴿وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾﴾ [الصافات] .

واتە : خوا ئێوەی دروست کردووە و ئەوەش کە دەیکەن .

* وە **باوەڕبوون بە قەدەر** ـ بەو شێوەیەی کە باسمـان کـرد ـ ئـەوە ڕەد ناکاتـەوە کـەوا بەنـدە ویسـتی هـەبێت لـەو کردارانەیـدا کـە هەڵبـژاردەی خـۆیین و توانـای هـەبێت بەسـەریاندا ، چـونکە شـەرع و واقـع هەردووکیان بەڵگەن لەسەر سەلماندنی ئەمە بۆی :

لایەنی شەرع : ئەوا خوای گەورە سەبارەت بە ویستی بەندە فەرموویەتی:﴿فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ مَـَٔابًا ﴿٣٩﴾﴾ [النبأ].واتە : هەر کەسێ ویستی لـێ بێت گەڕانەوە بۆ لای پەروەردگاری هەڵدەبژێرێت .

وە فەرموویەتی : ﴿فَأْتُوا۟ حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ﴿٢٢٣﴾﴾ [البقرة] .

واتە : بچنە لای جێی تۆوەکانتان چۆن دەتانەوێت (ویستان لەسەری هەیە) .

سەبارەت بە توانای بەندەیش خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ مَا ٱسۡتَطَعۡتُمۡ وَٱسۡمَعُواْ وَأَطِيعُواْ ﴿١٦﴾﴾ [التغابن] .

واتە : لە خوا بترسن ئەوەندەی لە تواناتاندا هەیە ، وە گوێ بگرن و گوێ ڕایەڵ بن .

وە فەرموویەتی : ﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفۡسًا إِلَّا وُسۡعَهَاۚ لَهَا مَا كَسَبَتۡ وَعَلَيۡهَا مَا ٱكۡتَسَبَتۡۗ ﴿٢٨٦﴾﴾ [البقرة] .

واتە : خوا ئەرك ناخاتە سەر هیچ کەسێك ئیللا بە پێی توانای نەبێت ، پاداشتی ئەوەی بۆ هەیە کە کردوویەتی لە چاکە و پاداشتی ئەوەشی لەسەرە کە کردوویەتی لە خراپە .

وە **لایەنی واقع** : ئەوا بەڕاستی هەموو مرۆڤێك دەزانێت کە خۆی ویست و توانای هەیە ، بە هەردووکیان کردار دەکات ، وە بە هەردووکیان واز دێنێت لە کردار کردن ، وە بە هەردووکیان جیاوازی دەکات لە نێوان ئەوەی کە ڕوودەدات بە پێی ویستی خۆی وەکو ڕێکردن لەگەڵ ئەوەدا کە ڕوودەدات بە بێ ویستی خۆی وەکو لەرزلێهاتن ، بەڵام ویست و توانای بەندە بە ویست و توانای خوای گەورە بەدیدێن ، لەبەر فەرمایشتی خوای گەورە : ﴿لِمَن شَآءَ مِنكُمۡ أَن يَسۡتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾﴾ [التكوير] .

واتە : بۆ هەر کەسێك لە ئێوە کە ویستی هەبێت ڕاست بێتەوە ﴿٢٨﴾ وە ناتوانن ویستتان هەبێت ئیللا مەگەر خوای پەروەردگاری هەموو جیهان ویستی لـێ ببێت .

وە لەبەر ئەوەی گەردوون هەمووی موڵکی خوایە هیچ شتێك لە نێو موڵکی خوادا نابێت بە بێ زانیاری و ویستی ئەو .

* وە **باوەڕبوون بە قەدەر** ـ بەو شێوەیەی کە باسمان کرد ـ بەڵگە و بیانو نابەخشێت بە بەندە بۆ وازهێنانی لەو کارانەی کە پێویست کراون لەسەری ، یان بۆ ئەنجامدانی تاوانەکان ، بە پێی ئەمە کردنی قەدەر بە بیانو لە لایەن ئەو جۆرە کەسانەوە پووچەڵە لە چەند روویەکەوە :

یەکەم : خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشۡرَكُواْ لَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشۡرَكۡنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمۡنَا مِن شَيۡءٖۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ حَتَّىٰ ذَاقُواْ بَأۡسَنَاۗ قُلۡ هَلۡ عِندَكُم مِّنۡ عِلۡمٖ فَتُخۡرِجُوهُ لَنَآۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا تَخۡرُصُونَ ١٤٨﴾ [الأنعام] .

واتە : ئەوانەی کە هاوبەش بۆ خوا دادەنێن دەڵێن : ئەگەر خوا بیویستایە ئێمە و باب و باپیرانمان هاوبەشمان (بۆ خوا) دانەدەنا ، وە هەروەها ئەگەر خوا نەی ویستبایە ئێمە هیچ شتێکمان لە خۆمان حەرام نەدەکرد ، هەر بەو شێوەیە ئەوانەی پێش ئەمانیش درۆیان دەکرد و هەمان قسەیان دەوت هەتا سزا و تۆڵەی ئێمەیان چەشت ، (ئەی پێغەمبەر) بڵێ : ئایا هیچ بەڵگە و زانیاریەکتان لایە دەری خەن بۆمان ، ئێوە شوێنی هیچ شتێك ناکەون جگە لە گومان نەبێت ، وە ئەوەی ئێوە دەیڵێن لە درۆ زیاتر هیچ شتێکی تر نییە .

کەواتە ئەگەر قەدەر بەڵگە ببوایەت بۆیان ئەوا خوا سزا و تۆڵەی پێیان نەدەگەیاند .

دووەم : خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا ١٦٥﴾ [النساء] .

واتە : پێغەمبەرانێك کە موژدەدەر و ئاگادارکەرەوەن بۆ ئەوەی خەڵکی بیانویان بە دەستەوە نەبێت لە لای خوا لە پاش ناردنی پێغەمبەران ، وە خوا بەدەسەڵات و دانایە .

کەواتە ئەگەر قەدەر بەڵگە ببوایەت بۆ پێچەوانەکەرانی پێغەمبەران ئەوا ئەو بیانووە بە ناردنی پێغەمبەران لانەدەچوو ، چونکە پێچەوانە کردن دوای ناردنیان رووی داوە بە قەدەری خوای گەورە .

سێیەم : ئەوەی کە (البخاري ومسلم . واللفظ للبخاري .) **گێڕاویانەتەوە** لە (علي بن أبي طالب)ەوە (رضي الله عنه) کەوا پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : ((مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ وَقَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ الْجَنَّةِ وَمَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ ، فَقُلْنَا :

یَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ نَتَّكِلُ ؟ قَالَ : لاَ ، اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ ، ثُمَّ قَرَأَ : ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾﴾ [الليل]))[٢١] .

واتە : هیچ یەكێك لە ئێوە نییە ئیللا جێگای لە بەهەشتدا و جێگای لە دۆزەخدا نووسراوە ، وتمان : ئەی پێغەمبەری خوا : ئایا بۆ پاڵیلێنەدەینەوە و پشت بەو نووسینە ببەستین ؟ فەرمووی : نەخێر ، كردەوە بكەن چونكە هەموو كەسێك بەڕێخراوە ، ئەنجا ئەم ئایەتانەی خوێندەوە : بەڵام ئەو كەسەی كەوا دەبەخشێت و خۆپارێزی دەكات لە تاوان و لە خوا دەترسێت ﴿٥﴾ وە باوەڕی هەیە بە (لا إلهَ إلاَّ الله / واتە : هیچ پەرستراوێك نییە شایستەی پەرستن بێت جگە لە خوا ـ **الله** ـ نەبێت) [یان باوەڕی هەیە بە (بەهەشت و پاداشتی چاكەكاری)] ﴿٦﴾ ئەوا هەموو چاكەكاری‌یەكی بۆ ئاسان دەكەین و یارمەتی دەدەین بۆ ئەنجامدانی هەموو خێرێك و دووركەوتنەوە لە هەموو خراپەیەك ﴿٧﴾ بەڵام ئەو كەسەی كەوا ڕەزیلی دەكات و خۆی بێ‌پێویست دەكات لە خوا (پێویستی خۆی بۆ خوا دەرنابڕێت) ﴿٨﴾ وە باوەڕی نییە بە (لا إلهَ إلاَّ الله / واتە : هیچ پەرستراوێك نییە شایستەی پەرستن بێت جگە لە خوا ـ **الله** ـ نەبێت) [یان باوەڕی نییە بە (بەهەشت و پاداشتی ڕۆژی دوایی)] ﴿٩﴾ ئەوا هەموو خراپەكاری‌یەكی بۆ ئاسان دەكەین و یارمەتی نادەین بۆ ئەنجامدانی خێر و چاكە و دووركەوتنەوە لە خراپە .

(وفي لفظ لمسلم) **پێغەمبەر** (ﷺ) **فەرموویەتی** : ((اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ)) [صحيح مسلم رقم : (٢٦٤٧)] .

واتە : كردەوە بكەن چونكە هەموو كەسێك بەڕێخراوە بۆ ئەوەی كە بۆی دروستكراوە .

پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی كردووە بە كردەوە كردن ، و ڕێگری كردووە لە پشت بەستن بە قەدەر .

جوارەم : بەڕاستی خوای گەورە فەرمانی كردووە بە بەندە و ڕێگریشی لێ‌كردووە ، وە ئەركی نەخستووەتە سەر جگە لەوە نەبێت كە لە توانایدایە ، خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا ﴿١٦﴾﴾ [التغابن] .

واتە : لە خوا بترسن ئەوەندەی لە تواناتاندا هەیە ، وە گوێ بگرن و گوێ‌ڕایەڵ بن .

[٢١] رواه البخاري ، كتاب التفسير ، باب تفسير (فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى) رقم : (٤٩٤٧) ، ورواه مسلم ، كتاب القدر ، باب كيفية خلق الآدمي وكتابة أجله ، رقم : (٦٦٧٥) .

وە فەرموویەتی : ﴿لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۚ ﴿٢٨٦﴾﴾ [البقرة] .

واتە : خوا ئەرك ناخاتە سەر هیچ كەسێك ئیللا بە پێی توانای نەبێت .

كەواتە ئەگەر بەندە ناچاركراو و زۆرلێكراو ببوایەت لەسەر كردووە كردن ، ئەوا ئەرك لەسەر (تەكلیفلێكراو) دەبوو بەوەی كە لە توانایدا نییە رزگاری ببێت لـێی ، وە ئەمەش پووچەڵە ، وە لە بەر ئەوە ئەگەر سەرپێچییەكی لـێوەشایەوە بە نەزانی یان بە لەبیرچوونەوە یان بە زۆرپێكردن ئەوا تاوانی لەسەر نییە ، چونكە بیانووی هەیە .

پێنجەم : بەڕاستی قەدەری خوا نهێنییەكی شاراوەیە پێی نازانرێت ئیللا دوای ڕوودانی ئەوە نەبێت كە دانراوە ببێت ، وە ویستی بەندە بۆ ئەو كارەی كە دەیكات پێش كردنەكەی كەوتووە ، بۆیە ویستی بەندە بۆ كردار بنیات نەنراوە لەسەر زانیاری ئەو بەندەیە بە قەدەری خوا ، كەواتە لەم كاتەدا قەدەر كردن بە بیانو لە لایەن ئەو كەسەوە نامێنێت و پووچەڵ دەبێتەوە ، چونكە بەڵگە و بیانو نییە بۆ كەسێك لە شتێكدا كە نایزانێت .

شەشەم : بەڕاستی ئێمە دەبینین مرۆڤ سوورە لەسەر ئەوەی كە گونجاوە بۆی لە بوارەكانی دونیایدا تاوەكو پێی دەگات و دەستی دەكەوێت ، وە لەوە لانادات بۆ ئەوەی كە نەگونجاوە بۆی ، ئەنجا بۆ ئەم لادانەی قەدەر بكات بە بەڵگە !

باشە بۆ چی خۆی لادەدات لەوەی كە سوودی بۆی هەیە لە بوارەكانی ئاینەكەیدا بۆ ئەوەی كە زیانی پێدەگەیەنێت ئەنجا قەدەر دەكاتە بەڵگە ؟ ئایا باری هەردوو بوارەكە یەكێك نین * ؟

* مەبەستی ئەوەیە بۆ هەڵبژاردنی لایەنی چاكە و دوور كەوتنەوە لە خراپە لە بواری دونیادا دەڵێت بە ویست و بڕیار و توانای خۆم كردوومە و خۆم سەرپشك بوومە تێیدا ، بەڵام لە بواری ئاین و دینداری دا بۆ ئەنجامدانی خراپە و دوور كەوتنەوە لە چاكە ناڵێت بە ویست و بڕیار و توانای خۆم كردوومە بەڵكو دەڵێت بە پێی قەدەر بووە و خوا لە چارەمی نووسیوە كە من خراپەكار بم و چاكەكار نەبم !!!

بەڕاستی ئەمە بانێكە و دوو هەوا ! چونكە لە بواری ئاین و دینەكەیشدا هەر بە ویست و بڕیار و توانای خۆی خراپەی كردووە و چاكەی نەكردووە ، كەس نییە بتوانێت نكوڵی لە ئەمە بكات مەگەر كەسێكی زۆر بێعەقڵ و گێل و گەمژە نەبێت . ـ وەرگێڕ ـ

ـ ئەوە نموونەیەکە بۆ تۆ کە ئەمەت بۆ ڕوون دەکاتەوە :

ئەگەر لەبەر دەستی مرۆڤدا دوو ڕێگا هەبێت :

یەکێکیان : دەیگەیەنێتە وڵاتێك کە هەمووی پشێوی و هەر کەس بۆ خۆیە : کوشتن و تاڵان کردن و ئابڕوبردنی نامووس و ترس و برسێتی تێدایە .

دووەمیان : دەیگەیەنێتە وڵاتێك کە هەمووی یاسا و ئاسایش تێیدا بەرقەرارە و ژیانی خۆشە و ڕێز گرتنی تێدایە بۆ گیان و نامووس و ماڵ و سامانەکان ، ئایا کام ڕێگایەیان دەگرێتەبەر ؟

بەدڵنیایی ڕێگای دووەمیان دەگرێتەبەر کە دەیگەیەنێتە وڵاتی یاسا و ئاسایش ، وە هەرگیز مومکین نیيە بۆ هیچ کەسێکی ژیر کەوا ڕێگای وڵاتی پشێوی و هەر کەس بۆ خۆی و ترس بگرێتەبەر و قەدەر بکات بە بەڵگە و بیانو !

ئایا لەبەر چی لە بواری دواڕۆژدا ڕێگای ئاگری دۆزەخ دەگرێتەبەر جگە لە بەهەشت و قەدەر دەکات بە بەڵگە ؟

ـ نموونەیەکی تر : دەبینین نەخۆش فەرمانی پێدەکرێت بە دەرمان خواردنەوە ، ئەویش دەیخواتەوە لە کاتێکدا کە دڵی نایبات و ئارەزووی ناکات ، وە ئەو خواردنەی لـێ قەدەغە دەکرێت کە زیانی پێدەگەیەنێت ، ئەویش وازی لـێ دێنێت لە کاتێکدا کە دڵی دەیبات و ئارەزووی دەکات ، هەموو ئەمانە ئەنجام دەدات بە مەبەستی داخوازی شیفا و چاك بوونەوە و سەلامەتی ، وە مومکین نیيە کەوا خۆی بگرێتەوە لە خواردنەوەی دەرمان ، یان ئەو خواردنە بخوات کە زیانی پێدەگەیەنێت و قەدەر بکات بە بەڵگە و بیانو !

ئایا لەبەر چی مرۆڤ واز دێنێت لەوەی کە خوا و پێغەمبەرەکەی فەرمانیان پێکردووە یان ئەوە ئەنجام دەدات کە خوا و پێغەمبەرەکەی قەدەغەیان کردووە ئەنجا قەدەر دەکات بە بەڵگە ؟

حەوتەم : بەڕاستی ئەو کەسەی کە قەدەر دەکات بە بیانو بۆ وازهێنانی لەوەی کە وازی لـێهێناوە لە پێویستکراوەکان (الواجبات) ، یان ئەوەی کە ئەنجامی دەدات لە تاوانەکان ، ئەگەر کەسێك دەست درێژی بکاتە سەری و ماڵەکەی ببات یان ئابڕوی ببات و ناوبانگی بروشێنێت ، ئەنجا قەدەر بکاتە بەڵگە و بڵێت :

سەرزەنشتم مەکە ! چونکە دەست درێژی کردنەکەم بە قەدەری خوا ڕووی داوە ! ئەوا بیانوەکەی لـێ‌قبولٚ ناکرێت .

باشە چۆن بیانو هێنانەوە بە قەدەر لە جگە لە خۆی قبولٚ ناکات بۆ دەست درێژی کردنی بۆ سەری ، وە خۆی بۆ خۆی قەدەر دەکاتە بیانو لە دەست درێژی کردنیدا بۆ سەر مافـی خوای گەورە ؟!

وە دەگێڕنەوە لە پێشەوای باوەڕدارانەوە (عمر بن الخطاب ﷺ) کەوا دزێکیان هێناوە بۆ لای کە شایستەی دەست بڕینەوە بووە ، بۆیە فەرمانی کرد بە بڕینەوەی دەستی ، ئەویش وتی : پەلەمەکە ئەی پێشەوای باوەڕداران چونکە بەڕاستی من بە قەدەری خوا دزیم کردووە ! عومەریش فەرمووی : بەڕاستی ئێمەیش بە قەدەری خوا دەستت دەبڕین .

وە **باوەڕبوون بە قەدەر** چەندین بەرهەمی گەورەی هەیە ، لەوانە :

یەکەم : پشت بەستن بە خوای گەورە لە کاتی ئەنجامدانی هۆکارەکاندا ، بە شێوەیەك کە پشت نەبەسترێت بە خوودی هۆکارەکە خۆیەوە ، چونکە هەموو شتێك بە قەدەری خوای گەورە دەبێت .

دووەم : کەوا مرۆڤـ سەرسام نەبێت بە خۆیەوە لە کاتی بەدیهاتنی مەبەستەکەیدا ، چونکە بەدیهاتنی مەبەستەکەی نیعمەتێکە لە لایەن خوای گەورەوە بەوەی کە ڕێکیخستووە و دایناوە لە هۆکارەکانی چاکە و سەرکەوتن ، بەڵام سەرسام بوونی بە خۆیەوە شوکر و سوپاسی ئەم نیعمەتەی لە بیر دەباتەوە .

سێیەم : ئارامی و ئیسراحەتی دەروونی بەوەی کە دێت بەسەریدا لە قەدەرەکانی خـوای گـەورە ، جا بێزار و شپرز نابێت بە لەدەست چوونی خۆشویستراوێك یان بە ڕوودانی نەخواسـتراوێك ، چـونکە ئەمـە بـە قەدەری خوا دەبێت کە موڵکی ئاسمانەکان و زەوی هی ئەوە ، وە ئەوە دەبێت ببێت و هیچ ڕێگاچارەیەك نیە بۆ ڕوونـەدانی ، وە سـەبارەت بەمـە خـوای گـەورە فەرموویـەتی : ﴿مَآ أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا فِيٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٞ ﴿٢٢﴾ لِّكَيْلَا تَأْسَوْاْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُواْ بِمَآ ءَاتَىٰكُمْۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٖ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾﴾ [الحديد] .

واتە : هیچ بەڵایەك ڕوونادات لە زەویدا و لە خوودی خۆیشتاندا ئیللا لە کتێبی (اللوح المحفوظ)دا نووسراوەتەوە پێش ئەوەی دروستی بکەین ، بەڕاستی ئەمە بە لای خواوە ئاسانە ﴿٢٢﴾ بۆ ئەوەی خەم نەخۆن بۆ ئەوەی کە لە دەستان دەچێت و دڵخۆشیش نەبن بەوەی کە پێتان دراوە ، وە خوا هەموو خۆبەگەورەزان و شانازیکەرێکی خۆش ناوێت .

وە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی : ((عَجَبًا لأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ ، وَلَيْسَ ذَاكَ لأَحَدٍ إِلاَّ لِلْمُؤْمِنِ ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ))[٢٢] .

واتە : سەرسوڕمان بۆ باری باوەڕدار بەڕاستی هەموو بارێکی خێرە ، وە ئەمەش بۆ کەس نییە تەنها بۆ باوەڕدار نەبێت ، ئەگەر خۆشییەکی تووش ببێت سوپاسی خوا دەکات ئەمەش خێرە بۆی ، وە ئەگەر زیانێکی تووش ببێت ئارام دەگرێت ئەمەش خێرە بۆی .

* وە لە بواری قەدەردا دوو تاقم گومڕا بوون :

یەکەمینیان : (الجبرية) : ئەوانەی کە وتویانە بەندە ناچار و زۆرلێکراوە بۆ ئەنجامدانی کردەوەکانی ، وە هیچ ویست و توانای خۆیی تێدا نییە .

دووەمینیان : (القدرية) : ئەوانەی کە وتویانە بەندە بە ویست و توانای خۆی سەربەخۆیە لە ئەنجامدانی کردەوەکانیدا ، وە هیچ کاریگەری ویست و توانای خوای گەورەی لەسەر نییە تێیدا .

وەڵامدانەوەی تاقمی یەکەم (الجبرية) بە شەرع و واقع دەبێت :

لایەنی شەرع : ئەوا بەڕاستی خوای گەورە ئەوەی سەلماندووە کەوا بەندە ویستی هەیە ، وە کردەوەشی داواتە پاڵییەوە ، خوای گەورە فەرموویەتی : ﴿مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْأَخِرَةَ ﴿١٥٢﴾﴾ [آل عمران] .

واتە : هەندێك لە ئێوە دونیای دەوێت و هەندێکی دیکەیشتان دواڕۆژی دەوێت .

[٢٢] رواه مسلم ، كتاب الزهد والرقائق ، باب المؤمن أمره كله خير ، رقم : (٧٤٢٥) .

وە فەرموویـــــــــــەتی : ﴿وَقُلِ ٱلۡحَقُّ مِن رَّبِّكُمۡۖ فَمَن شَآءَ فَلۡيُؤۡمِن وَمَن شَآءَ فَلۡيَكۡفُرۡۚ إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمۡ سُرَادِقُهَاۚ ﴿٢٩﴾﴾ [الكهف] .

واتە : ئەی پێغەمبەر بڵێ بە خەڵکی : ئەمەی کە پێتـانی ڕادەگەیـەنم ڕاسـتە و لای پـەروەردگارتانـەوە هێناومە ، جا هەر کەسێك دەیـەوێت بـاوەڕ بێنێـت بـا بـاوەڕ بێنێـت وە هـەر کەسـێکیش دەیـەوێت بـاوەڕ نەهێنێت با باوەڕ نەهێنێت ، بەڕاستی ئێمە ئاگرێکمان ئامـادە کـردووە بـۆ سـتەمکاران کـەوا چـواردەوری داون بە پەرژینەکانی و ناتوانن لـێی دەرباز بن .

وە فەرموویەتی : ﴿مَّنۡ عَمِلَ صَٰلِحٗا فَلِنَفۡسِهِۦۖ وَمَنۡ أَسَآءَ فَعَلَيۡهَاۗ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٖ لِّلۡعَبِيدِ ﴿٤٦﴾﴾ [فصلت] .

واتە : هەر کەسێك کردەوەی چاکە ئەنجامبدات ئەوە بـۆ خـۆی کردوویـەتی ، وە هـەر کەسـێك خراپـە بکات ئەوە لەسەری دەکەوێت ، وە پەروەردگارت هەرگیز ستەمکار نیـیە لە بەندەکان .

وە **لایـــەنی واقـــع** : ئـەوا بەڕاسـتی هــەموو مرۆڤێـك دەزانێـت جیـاوازی هەیــە لــە نێـوان کـردارە هەڵبژێردراوەکانی کە بە ویستی خۆی ئەنجامیان دەدات : وەکو خواردن و خواردنەوە و کڕین و فرۆشتن ، لەگەڵ ئەو کردارانەیدا کە دەکەونە سەری بە بێ ویستی خۆی : وەکـو لەرزلــێهاتن لـە کـاتی تالــێهاتن و کەوتنــە خــوارەوە لــە ســەربانەوە ، ئــەو لــە یەکەمیانـدا (فاعِلٌ مُختارٌ بإرادتهِ من غير جَبْرٍ) ئەنجامـدەر و سەرپشکە بـە ویـستی خـۆی بـە بـێ زۆر لــێکردن ، وە لـە دووەمیانـدا (غـيرُ مُختارٍ ولا مُريدٍ لما وقع عليهِ) سەرپشك نـیـیە و ئەوەی ناوێت کەوا کەوتووەتە سەری .

وە وەڵامدانەوەی تاقمی دووەم (القدرية) بە شەرع و عەقڵ دەبێت :

لایەنی شەرع : ئەوا بەڕاستی خوای گەورە بەدیهێنەر و دروستکاری هەموو شتێکە ، وە هەموو شتێك بە ویستی ئەو دەبێت ، وە خوای گەورە لە کتێبەکەیدا (قورئان) ڕوونی کردووەتەوە کەوا کـرداری بەنـدەکان بە ویستی ئەو ڕوودەدەن ، خوای گەورە فەرموویـەتی : ﴿وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلَ ٱلَّذِينَ مِنۢ بَعۡدِهِم مِّنۢ بَعۡدِ مَا جَآءَتۡهُمُ ٱلۡبَيِّنَٰتُ وَلَٰكِنِ ٱخۡتَلَفُواْ فَمِنۡهُم مَّنۡ ءَامَنَ وَمِنۡهُم مَّن كَفَرَۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ مَا ٱقۡتَتَلُواْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾﴾ [البقرة] .

واتە : وە ئەگەر خوا ویستی لێ ببوایەت ئەوا ئەوانەی دوای ئەوان کوشتاریان نەدەکرد دوای ئەوەی کەوا بەڵگەی ڕوونیان بۆ هات بەڵام ئەوان جیاوازی کەوتە نێوانیانەوە بۆیە هەندێکیان باوەڕی هێنا و هەندێکی تریان باوەڕی نەهێنا ، وە ئەگەر خوا ویستی لێ ببوایەت کوشتاریان نەدەکرد بەڵام خوا ئەوە دەکات کە دەیەوێت .

وە فەرموویـــــــەتی : ﴿ وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾ ﴾ [السجدة] .

واتە : وە ئەگەر بمانەوێت ڕێڕەوی ڕووناکیمان (باوەڕهێنان) دەدا بە هەموو کەسێك ، بەڵام من بەڵێنی جێگیر و یەکلاییم داوە بەوەی کەوا دۆزەخ پڕ بکەمەوە بە جنۆکە و مرۆڤ هەموویان .

وە **لایەنی عەقڵ** : ئەوا بەڕاستی گەردوون هەمووی خوای گەورە خاوەنیەتی ، وە مرۆڤیش بەشێکە لەم گەردوونە ، وە مومکینیش نییە بۆ خاوەندار ڕەفتار بکات لە نێو موڵکی خاوەنەکەیدا ئیللا بە مۆڵەت (ئیزن) و ویستی خاوەنەکەی نەبێت .

لەبڵاوکراوەکانی

ماڵپەڕی بەهەشت و وەڵامەکان

ba8.org

walamakan.com